

'Me mahi hāngī tātau' aratohu mā te pouako

Ka kapi katoa i runga i tēnei whārangi ngā take e whai ake nei. Ki te heke haere ki tētahi pū take, pāwhiria te hononga e hāngai ana:

- [Kōrero whakataki](#)
- [Me pēhea tō whakamahi i ēnei aratohu](#)
- [Ngā whāinga paetae](#)
- [Ngā kupu hou](#)
- [Ngā rerenga kōrero](#)
- [Ngā wheako](#)
- [Ētahi atu wheako](#)
- [Ngā tauira aromatawai](#)
- [Ngā tohu aromatawai](#)
- [Ngā hononga e hāngai ana](#)

Kōrero whakataki

Nau mai ki ngā aratohu pouako mō te tauwhitiwhiti 'Me mahi hāngī tātau' i runga i a [Te Kete Ipurangi](#). Ko te āhukatanga o te hāngī, he tunu kai i raro whenua, mā te whakamahi i ngā kōhatu wera, me te mamaoa. He momo tikanga tunu kai i whakamahia e te Māori mō ngā rau tau kua pahure. Ko te mahi o ēnei o ngā aratohunga he whakarato i a koe ki ngā whakaaro, me ngā mahinga tautoko i a koe ki te whakauru i te tauwhitiwhitinga 'Me mahi hāngī tātau' ki tō hōtaka akomanga mō te hāngī.

Arā noa atu ngā huarahi hei whakauru i tēnei rauemi ki tō hōtaka akomanga e pā ana ki ētahi atu take pērā i te whakareri kai, ngā rauemi me ōna whakamahinga katoa, me ngā tikanga Māori e pā ana ki te kai.

Mā tēnei tauwhitiwhitinga o 'Me mahi hāngī tātau' he whakahau i ngā ākonga ki te tūhura ki te tautōhito i ngā tikanga o te tunu kai, e uaua ai i tēnei ao hurihuri.

I roto i tēnei tauwhitiwhiti ka tūhura ngā ākonga:

- i ngā āhukatanga o ngā kōhatu, ngā wahie me ngā kai
- ki te pānga o ēnei wahie ki ngā tikanga tunu, me te hanga i tētahi umu kai.

Me pēhea tō whakamahi i ēnei aratohu

I hoahoatia tēnei tauwhitiwhiti o 'Me mahi hāngī tātau' hei whakaurunga ki te whānuitanga o te hōtaka akomanga mō te hāngī. E whakarato ana ēnei aratohu i ngā:

- hononga ki ngā marautanga
- kupu hou
- rerenga kōrero
- wheako
- taurira me ngā tohu aromatawai
- hononga ki ētahi atu hononga mō te hāngī.

Me whai āwhina koe mā te pānui i ngā pārongo whakamārama mai i ngā hononga mai i ēnei o ngā aratohunga, i mua i te kōkūhutanga o te take o te hāngī ki ō ākongā.

Me whakamātau koe i ngā mōhiotanga o ngā ākongā e pā ana ki te hāngī me ētahi o ngā tikanga tunu kai. Me tīmata tō patapatai i ō ākongā ko wai o rātau kua kai hāngī, i hea, ā, he aha te momo hui. Kua āwhina kē pea ētahi o rātau ki te whakareri hāngī

Whakaarohia:

- te hiranga o te ahurea Māori me ōna tikanga e pā ana ki te kai, me te hāngī
- te hiranga i te rārangi mahi mō te whakareri hāngī
- te mahitahi o te iwi ki te whakareri i te hāngī nei.

Ētahi atu whakaaro pērā ki:

- ngā momo kai ka tunua i roto i te hāngī
- ngā rauemi ka hiahiatia
- te āhuatanga ki te whakareri kai
- ngā momo hui ka whakareringia he hāngī.

Ka taea te whakamahi i te tukanga whakaaro, mahi takirua, mahi tuari hoki.

Ka taea tō tuari rauemi whakaahua o te hāngī e whakarerihia ana, ki te kōkūhu i tēnei take ki te whakahau whakawhitinga kōrero. Kai te pae o NZHistory.net.nz tētahi whakaahua o te hāngī e whakatōngia ana. Ka taea te whakamahi i tēnei pikitia hei whakahaere whakawhitinga kōrero mō tēnei tūmomo take.

Kia kōkuhu rā anōtia te kaupapa nei, kātahi anō koe ka āhei ki te whakauru i te tauwhitiwhitinga o 'Me mahi hāngī tātau' ki roto i te hōtaka.

He whakarato i ngā momo kupu hou e noho tauhou ana ki ngā ākonga, mā te tuhi i ngā kupu nei ki te papa tuhituhi, me te whakauruuru haere ki ngā whakawhitinga kōrero i te taha o ngā ākonga. Kua whakaratoa hoki tētahi rārangi kupu hou.

Ngā whāinga paetae

Whenu: Ō Kawekawe Taumata: Te Weu

- Ka taea e te ākonga te tūhura me te whakamārama me pēhea e hāngai ai ngā āhuatanga ōkiko o tētahi mea ki ngā āheinga o taua mea.
- Ka taea e te ākonga te tūhura me te tuku pūrongo mō ngā paheko rangitahi, paheko pūmau rānei o ngā matū ā-rangi.

Pūtaiao i roto i te Marautanga o Aotearoa, wh. 58

Ngā kupu hou

Kei raro nei ētahi pū kupu ka kitea e ō ākonga i te wā e whakamahia ana e rātau tēnei tauwhitiwhiti, i te wā e whakamātau ana i ngā tūmahi kua whakaritea.

Horo	crumble
Kari(a)	dig
Kirikiri	sand
Kōhatu	rock/stone
Mamaoa	steam
Manuka	a shrub or small tree that is native to New Zealand
Maramara wahie	kindling
Mārō	hard
Ngāwari	soft
Paina	pine wood
Parangahu	stones for heating

Pēke huka	sack
Rīnena	linen
Tahu(na)	burn
Tauaru	trailer
Tāwhaowhao	driftwood
Toka parataiao	sedimentary rock
Wahie	firewood
Whakawera	heat

Ngā rerenga kōrero

Ko ngā rerenga kōrero hou ka taea te whakamahi e ngā ākonga mō tēnei paerewa mahi kei raro iho nei, ka taea te whakamahi mō te honohono rerenga kōrero mō te kōeke 3–4 mai i *Te Reo Māori i roto i te Marautanga o Aotearoa*.

- Nāna ko ..., ka puta ko ...
- Tēnā koa ko te tuatahi ... Kātahi ka whai mai ko ...i konā ka ... / hei konā ka ...
- Kia oti tēnā ka ... / me ... / Kātahi anō ...
- I muri iho ... / kei muri mai ...

Te Reo Māori i roto i te Marautanga o Aotearoa, wh. 117–8.

Ngā wheako

Ka taea e ngā ākonga:

- te kōrero ki tētahi kaumātua e pā ana ki ngā wahie pai ki te whakamahi hei tahu hāngī, ā, ki hea hoki tiki ai i ēnei momo wahie
- te hanga pānui e whakaatu ana i ngā momo wāhanga o te tukanga tunu o te hāngī
- te tūhura i ētahi atu momo āhuratanga tunu kai o ētahi atu ahurea
- mahia ngā mahi o te wāhanga 1 o te [ripanga mahi 'Me mahi hāngī tātau'](#) i mua i te kōkuhutanga o te tauwhitiwhitinga 'Me mahi hāngī tātau'
- whakaoti i te wāhanga 2 me te wāhanga 3 o te [ripanga mahi 'Me mahi hāngī tātau'](#) i muri i te tirohanga i te tauwhitiwhitinga.

Ētahi atu wheako

- Whakamātauhia kia hia te rahi o ngā kai, ka hia hoki te utu mō aua kai rā, ki te whakatō hāngī hei whāngai i te kura katoa.
- Te tūhura i ngā tikanga e pā ana ki te kai i runga i te marae.
- Pānuihia te pūrākau rātaka *Hāngī* nā T. Puharich, 1996, Te Pou Taki Kōrero o Te Whanganui-a-Tara.
- Te whakareri i ngā kai mō tētahi hakari i te kura, ā, kua whakamahia ngā momo tikanga tunu kai mai i ētahi ahurea kē.

Ngā tauira aromatawai

Ka taea e ngā pouako me ngā ākonga te aromatawai i a rātau ake waiatanga:

- te mōhio ki ngā āhuatanga rongō o ngā momo rauemi, tērā pea ka whakamarama mai he aha ai i whakamahia ko te parangahu mō ngā hāngī, tērā i te whakamahi i ngā kōhatu noa iho nei
- te mōhio ki ngā panoni pae tata, me ngā panoni pae tawhiti o ngā rauemi ka whakamahia, me rekoata e ngā ākonga ā rātau whakaaro mō te pānga o te wera o te hāngī ki ngā rauemi ka whakamahia.

Ngā tohu aromatawai

- Kua taea e te ākonga te taumata o Te Weu mēnā, ka patapatai ki a rātau anō, ki tō rātau rōpū, me ngā tangata, ka tohu i ngā pātai e tika ana mō ngā āhuatanga kaimātai pūtaiao.

E hāngai ana tēnei ki te whāinga paetae: ka taea e te ākonga te tūhura me te whakamārama me pēhea e hāngai ai ngā āhuatanga ōkiko o tētahi mea ki ngā āheinga o taua mea.

- Kua taea e te ākonga te taumata o Te Weu mēnā, ka whakaatu rātau i a rātau rangahautanga me ā rātau mahinga tūhura, ki te rōpū whānui.

E hāngai ana tēnei ki te whāinga paetae: ka taea e te ākonga te tūhura me te tuku pūrongo mō ngā paheko rangitahi, paheko pūmau rānei o ngā matū ā-rangi.

Ngā hononga e hāngai ana

Ngā pārongo mō te hāngi

<http://www.nzfsa.govt.nz/consumers/food-safety-topics/foodborne-illnesses/hangi-guide/>

<http://www.suzy.co.nz/suzysworld/Factpage.asp?FactSheet=269>

http://www.kiaatamai.org.nz/b_hangi/index.htm

Ngā whakaahua o te hāngi

<http://www.nzfsa.govt.nz/consumers/food-safety-topics/foodborne-illnesses/hangi-guide/>

<http://www.nzhistory.net.nz/media/photo/the-hangi>

Ngā tohutohu mō te hanga hāngi

<http://www.shelfordfeast.co.uk/hangi.html>

<http://www.nzmaths.co.nz/node/474>

Ngā tūmomo āhuatanga tunu kai puta noa i te ao

<http://bbq.about.com/od/regionalandethniccooking/a/aa050397.htm>